LIETUVOS RESPUBLIKOS
VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJA
Teisės akto projektas
2026-11-16 Nr. TAP-26-1389(2)
TAIS Nr. 26-13227(3)

Projektas

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ

NUTARIMAS
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS CIVILINIO KODEKSO 3.206 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XVP-1283(2)

2026 m. d. Nr.
Vilnius

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Seimo statuto 138 straipsnio 3 dalimi ir atsižvelgdama į Lietuvos Respublikos Seimo valdybos 2026 m. rugsėjo 23 d. sprendimo Nr. SV-S-836 „Dėl įstatymų projektų išvadų“ 1.1 papunktį, Lietuvos Respublikos Vyriausybė n u t a r i a:

Iš esmės pritarti Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.206 straipsnio pakeitimo įstatymo projektui Nr. XVP-1283(2) (toliau – Projektas), tačiau pasiūlyti Lietuvos Respublikos Seimui Projektą tobulinti pagal toliau pateiktas pastabas ir pasiūlymus:

1. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 3.206 straipsnio 1 dalyje jau yra nustatyta, kad teismas gali atleisti pilnamečius vaikus nuo pareigos išlaikyti savo nedarbingus tėvus, jeigu nustato, kad tėvai vengė atlikti savo pareigas nepilnamečiams vaikams. Šis CK nustatytas pagrindas yra plačios apimties ir suteikia teismui diskrecijos teisę įvertinti individualios situacijos aplinkybes ir į jas atsižvelgti, priimti proporcingus ir pagrįstus sprendimus, taip užtikrinant tiek pilnamečių vaikų, tiek tėvų interesų balansą. Dėl to, siekiant užtikrinti teisinio reguliavimo aiškumą ir vienodą teismų praktiką, tikslinga CK 3.206 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą teismo diskrecijos teisę atleisti pilnametį vaiką nuo pareigos išlaikyti nedarbingus tėvus aiškiai atskirti nuo Projektu CK 3.206 straipsnio 2 dalyje siūlomų įtvirtinti imperatyvių pagrindų, kuriais tėvai praranda teisę reikalauti išlaikymo iš pilnamečių vaikų.

2. Projektu keičiamo CK 3.206 straipsnio 2 dalies 2 punkto formuluotė „tėvai vengė atlikti savo pareigas nepilnamečiams vaikams“ atkartoja CK 3.206 straipsnio 1 dalies nuostatą – tokiu būdu Projektu sukuriamas teisinio reguliavimo prieštaringumas ir atitinkamai lieka neaiškus nurodytos galiojančios nuostatos bei Projektu keičiamo CK 3.206 straipsnio 2 dalies 2 punkto santykis. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2004 m. gruodžio 13 d. nutarime pažymėjo, kad konstitucinis teisinės valstybės principas suponuoja įvairius reikalavimus įstatymų leidėjui bei kitiems teisėkūros subjektams. Be kita ko, įstatymuose ir kituose teisės aktuose nustatytas teisinis reguliavimas turi būti aiškus, suprantamas ir neprieštaringas, teisės aktų formuluotės turi būti tikslios, taip pat turi būti užtikrinamas teisės sistemos nuoseklumas ir vidinė darna, teisės aktuose neturi būti nuostatų, vienu metu skirtingai reguliuojančių tuos pačius visuomeninius santykius. Vien išlaikymo vaikui neteikimo ar įsiskolinimo faktas neturėtų būti laikomas pakankamu taikyti imperatyvų pagrindą, kada tėvai neturi teisės į išlaikymą. Teismas turėtų įvertinti ne tik pareigos nevykdymo trukmę bei sistemingumą, bet ir tėvų galimybes teikti išlaikymą ir jų pastangas šią pareigą vykdyti. Galiojančio CK 3.206 straipsnio 1 dalies nuostata ir šiuo metu sudaro prielaidas

teismui atlikti tokį vertinimą, o Projektu keičiamoje CK 3.206 straipsnio 2 dalyje nustatomi imperatyvūs pagrindai eliminuotų teismo teisę vertinti individulias aplinkybes – nustačius bent vieną iš Projektu siūlomų įtvirtinti pagrindų, teismui neliktų diskrecijos teisės vertinti šalių interesų balanso ar kitų vertinamojo pobūdžio kriterijų (esamas tėvo ar motinos išlaikymo poreikis, materialinio išlaikymo teikimas vaikui praeityje ar kitų tėvų pareigų vykdymas). Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, taip pat į tai, kad Projektu keičiamo CK 3.206 straipsnio 2 dalies 2 punkto nuostatos neatitinka Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo 3 straipsnyje nustatytų teisėkūros tikslingumo, aiškumo ir sistemiškumo principų, siūlytina atsisakyti Projektu keičiamo CK 3.206 straipsnio 2 dalies 2 punkto.

3. Projektu keičiamo CK 3.206 straipsnio 2 dalies 3 punkte įtvirtintas ribojimas turėtų būti tiesiogiai susietas su nusikalstamos veikos prieš konkretų vaiką padarymu ir teismo pripažinta ją padariusio asmens kalte. Dėl to siūlytina Projektu keičiamo CK 3.206 straipsnio 2 dalies 3 punkte aiškiai nustatyti, kad tėvai neturi teisės į pilnamečio vaiko išlaikymą, jeigu tėvas ar motina įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu pripažinti kaltais dėl nusikalstamos veikos, susijusios su fizinio ar psichinio smurto panaudojimu prieš vaiką, jam esant nepilnamečiui. Atitinkamai pastebėtina, kad Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse (toliau – BK) sąvoka „seksualinis smurtas“ nevartojama, todėl, priėmus Projektą, bet kokio seksualinio smurto panaudojimo, kaip pagrindo netekti teisės į išlaikymą, įtvirtinimas būtų pernelyg abstrakti nuostata, kurios praktinis įgyvendinimas būtų sudėtingas. Taip pat, BK nesant apibrėžtos „seksualinio smurto“ sąvokos, kiltų poreikis sistemiškai įvertinti visą BK specialiąją dalį, siekiant užtikrinti vientisą ir darnią BK struktūrą. Kaip jau minėta, Konstitucinis Teismas yra išaiškinęs iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylančius reikalavimus įstatymų leidėjui bei kitiems teisėkūros subjektams – užtikrinti teisinio reguliavimo aiškumą, suprantamumą ir neprieštaringumą bei teisės aktų formuluočių tikslumą (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas). Atsižvelgiant į tai ir siekiant užtikrinti, kad teisinis reguliavimas atitiktų Teisėkūros pagrindų įstatymo 3 straipsnyje įtvirtintą aiškumo principą, siūlytina įvertinti galimybę Projekto 1 straipsniu keičiamo CK 3.206 straipsnio 2 dalies 3 punkte (šio nutarimo 7 punkte siūlomo išdėstyti CK 3.206 straipsnio 2 dalies 2 punkte) numatyti konkrečias BK įtvirtintas nusikalstamas veikas, už kurių padarymą, teismui priėmus apkaltinamąjį nuosprendį, kiltų pagrindas tėvams netekti teisės į išlaikymą.

Be to, Projektu siūlomas vienas iš pagrindų, ribojantis tėvų teisę į išlaikymą, – smurto prieš kitą šeimos narį panaudojimas, aiškiai neapibrėžus tokio smurto ryšio su vaiko teisių pažeidimu, stokoja teisinio aiškumo. Atsižvelgiant į tai, siūlytina Projekto CK 3.206 straipsnio 2 dalies 3 punkte nenurodyti šio pagrindo, kaip neatitinkančio Teisėkūros pagrindų įstatymo 3 straipsnyje nustatytų teisėkūros proporcingumo, aiškumo ir sistemiškumo principų.

4. Siūlytina atsisakyti Projektu keičiamo CK 3.206 straipsnio 2 dalies 4 punkto, kaip neatitinkančio Teisėkūros pagrindų įstatymo 3 straipsnyje nustatytų teisėkūros tikslingumo, aiškumo ir proporcingumo principų. Pagal Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymą, apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje orderis yra operatyvi prevencinė apsaugos priemonė, skirta apsaugoti smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriantį asmenį. Vien

orderio skyrimo faktas savaime nepatvirtina, kad tėvas ar motina naudojo smurtą prieš konkretų vaiką arba padarė kitą jo teisių pažeidimą, todėl nuolatinės civilinės teisės (teisės į išlaikymą) praradimas, remiantis vien trumpalaikės prevencinės priemonės taikymu, laikytinas nepakankamu atskiru pagrindu imperatyviai netaikyti teisės į šio asmens (pilnamečio vaiko) išlaikymą. Projektu keičiamo CK 3.206 straipsnio 2 dalies 4 punkte siūlomas įtvirtinti pagrindas stokoja proporcingumo siekiamiems tikslams, kadangi apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje orderis gali būti apskųstas ir panaikintas teismo tvarka (Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo 8 straipsnio 8 dalis ir 9 straipsnis), taip pat pradėtas ikiteisminis tyrimas dėl smurto artimoje aplinkoje vėliau gali būti nutrauktas. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. lapkričio 8 d. nutarime konstatuota, kad Konstitucinis Teismas savo nutarimuose ne kartą yra pabrėžęs, jog, pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją, riboti asmens teises ir laisves galima laikantis šių sąlygų: tai daroma įstatymu; apribojimai yra būtini demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų teises bei laisves ir Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, taip pat konstituciškai svarbius tikslus; apribojimais nėra paneigiama teisių ir laisvių prigimtis bei jų esmė; yra laikomasi konstitucinio proporcingumo principo (*inter alia* 2004 m. sausio 26 d., 2014 m. gegužės 9 d. ir 2019 m. balandžio 18 d. nutarimai). Konstitucinis proporcingumo principas, kaip vienas iš konstitucinio teisinės valstybės principo elementų, reiškia, jog teisės aktuose nustatytos priemonės turi atitikti teisėtus ir visuomenei svarbius tikslus, kad šios priemonės turi būti būtinos minėtiems tikslams pasiekti ir neturi varžyti asmens teisių ir laisvių akivaizdžiai labiau, negu reikia šiems tikslams pasiekti (*inter alia* Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. liepos 7 d., 2014 m. vasario 14 d., 2016 m. vasario 17 d. nutarimai). Remiantis tuo, vienam iš tėvų išduotas apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje orderis neturėtų būti imperatyvus pagrindas, kada tėvai neturi teisės į išlaikymą.

Atsižvelgiant į tai, kad su smurtu prieš vaiką susijusį pagrindą, ribojantį tėvų teisę į išlaikymą, jau apima atskira Projektu keičiamo CK 3.206 straipsnio 2 dalies 3 punkto nuostata, papildomo pagrindo, siejamo vien su apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje orderio taikymu, nustatymas nėra nei pagrįstas, nei tikslingas.

5. Siūlytina atsisakyti Projektu keičiamo CK 3.206 straipsnio 2 dalies 5 punkto, kaip neatitinkančio Teisėkūros pagrindų įstatymo 3 straipsnyje nustatytų teisėkūros tikslingumo, aiškumo ir proporcingumo principų. Formuluotės „apleido vaiką“, „juo nesirūpino“ ir „kiti veiksniai, trukdantys vykdyti pareigas“ laikytinos vertinamojo pobūdžio formuluotėmis, nepakankamai aiškiai apibrėžiančiomis pažeidimus, kuriuos nustačius būtų imperatyviai netaikoma tėvų teisė į išlaikymą. Nors aptariamoje nuostatoje nurodoma tėvų kaltė, nėra aišku, pagal kokius kriterijus būtų vertinamas tėvų pareigų nevykdymo pobūdis, mastas ir trukmė – nurodytos aplinkybės gali būti vienkartinės, situacinės ar trumpalaikės arba laikino pobūdžio; nėra apibrėžiama, kaip būtų atskiriamas nesirūpinimas vaiku nuo negalėjimo tinkamai juo rūpintis dėl objektyvių aplinkybių. Šiame punkte nurodomi atvejai, susiję su piktnaudžiavimu alkoholiu ar narkotinėmis medžiagomis ir kitais veiksniais, trukdančiais vykdyti pareigas, nebūtinai savaime susiję su atvejais, kai vaikas nėra išlaikomas. Piktnaudžiavimas alkoholiu ar narkotinėmis medžiagomis savaime neapibrėžia konkretaus tėvų pareigų vaikui pažeidimo. Reikšmingas turėtų

būti dėl šių aplinkybių pasireiškęs pareigų nevykdymas ir jo poveikis vaikui, o ne vien piktnaudžiavimo faktas. Tėvų vengimas atlikti pareigas nepilnamečiams vaikams gali būti vertinamas pagal CK 3.206 straipsnio 1 dalį, todėl, Projekte neapibrėžus konkrečių kriterijų, kurie pagrįstų imperatyvią teisinę pasekmę, šio punkto įtvirtinimas nesuteiktų pakankamo teisinio aiškumo ir būtų neproporcingas.

6. Siūlytina tikslinti Projektu keičiamo CK 3.206 straipsnio 2 dalies 6 punktą, kadangi neterminuotas tėvų (tėvo ar motinos) valdžios apribojimas taikomas teismui nustačius, kad tėvai daro ypatingą žalą vaiko vystymuisi ar visiškai juo nesirūpina, ir nėra duomenų, jog padėtis gali pasikeisti (CK 3.180 straipsnio 3 dalis). Tai yra teismo nustatytas esminių tėvų pareigų pažeidimas, galintis pagrįsti imperatyvų teisės į konkretaus vaiko išlaikymą netaikymą. Vien išlikusi galimybė bendrauti su vaiku ar materialinio išlaikymo teikimas savaime nepaneigia pažeidimų, dėl kurių tėvų (tėvo ar motinos) valdžia buvo apribota neterminuotai. Projektu keičiamo CK 3.206 straipsnio 2 dalies 6 punkte numatyta išimtis tikslintina, nes vaiko laikinosios globos nustatymas ir tėvų (tėvo ar motinos) valdžios apribojimas yra skirtingi teisiniai institutai. CK 3.206 straipsnio 2 dalies 6 punkte siūlomas įtvirtinti pagrindas, ypač kiek jis susijęs su atvejais, kai tėvams buvo laikinai apribota tėvų (tėvo ar motinos) valdžia, gali būti susijęs su laikino pobūdžio tėvų elgesiu, kuris nebūtinai reiškia vaiko neišlaikymą, todėl toks Projektu konstruojamas pagrindas stokoja proporcingumo. Tėvų elgesio pokyčius siūlytina sieti su teismo sprendimu panaikinti neterminuotą tėvų (tėvo ar motinos) valdžios apribojimą arba pakeisti jį laikinu. Tokiu būdu, sprendžiant dėl tėvų išlaikymo, nereikėtų iš naujo vertinti abstrakčiai apibrėžtų tėvų pastangų pakeisti savo elgesį – būtų remiamasi šiuo klausimu jau priimtu teismo sprendimu.

7. Atsižvelgiant į šio nutarimo 1–6 punktuose išdėstytus argumentus, siūlytina tikslinti Projekto 1 straipsnį ir jį išdėstyti taip:

„**1 straipsnis. 3.206 straipsnio pakeitimas**

Pakeisti 3.206 straipsnio 2 dalį ir ją išdėstyti taip:

„2. Tėvai neturi teisės į išlaikymą, esant bent vienam iš šių pagrindų:

1) vaikai buvo atskirti nuo savo tėvų nuolatinai dėl pačių tėvų kaltės;

2) tėvai (tėvas ar motina) įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu buvo pripažinti kaltais dėl nusikalstamos veikos, susijusios su fizinio ar psichinio smurto panaudojimu prieš vaiką arba įtvirtintos Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso XXI skyriuje ir padarytos iki kol jam suėjo pilnametystė;

3) tėvų (tėvo ar motinos) valdžia įsiteisėjusiu teismo sprendimu buvo apribota neterminuotai, išskyrus atvejus, kai šis apribojimas buvo panaikintas arba pakeistas laikinu tėvų (tėvo ar motinos) valdžios apribojimu.“

Ministras Pirmininkas

Socialinės apsaugos ir darbo ministras